

УДК 811.111:659.1:004.738.5

DOI: 10.36550/2522-4077-2021-1-193-231-235

ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ОСІБ В ЮРИДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ БРИТАНСЬКОГО ТА АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Марина КІЗІЛЬ (Дніпро, Україна)

ORCID: 0000-0001-6106-6407

marina2kizil@gmail.com

КІЗІЛЬ Марина. ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ОСІБ В ЮРИДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ БРИТАНСЬКОГО ТА АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ. Статтю присвячено дослідженню британських і американських юридичних термінів на позначення осіб. Ці терміни є засобами номінації представників різних професій галузі; осіб, наділених певними юридичними правами чи обов'язками; злочинців, що порушили закон. Багато із цих одиниць є еквівалентними, що співпадають за значенням і за формою і в британському, і в американському варіанті англійської мови. Існують також різноеквівалентні одиниці, диференційні семи яких відбивають розбіжності у їх значенні та їх національну маркованість.

Ключові слова: диференційна сема, значення, національна маркованість, різноеквівалентний, юридичний термін.

KIZIL Maryna. TERMS OF DESIGNATION OF PERSONS IN JURIDICAL TERMINOLOGY OF BRITISH AND AMERICAN VARIANTS OF THE ENGLISH LANGUAGE. The article is devoted to the research of British and American English juridical terms designating persons. This is the most numerous thematic group of juridical terms among others including terms designating different branches of law, terms denoting types of different insitutions of the sphere, types of legal documents, stages of legal procedures, procedural norms, types of crimes, offences, punishments in particular. The group of juridical terms designating persons is not homogeneous semantically. It consists of terms denoting representatives of different professions of the sphere, persons with assigned juridical rights or duties, criminals who break the law. Many of these terms have the same meanings in British and American variants of the English language. That is why they are called equivalent for both variants. Most of these terms are of Franco-Latin origin, as they were borrowed from Latin into Old French and from it into Middle and New English. So they appeared in the British English and penetrated into American one later. Some terms in the analyzed thematic group have synonymous or nearly synonymous meanings represented by different forms in British and American variants of the English language. The analyzed group also comprises other types of terms. Such terms are not equal in meanings or their shades. That is why they are called non-equivalent terms for analyzed variants of the English language. The categorial semes of their meanings are the same or practically the same in both variants. The differential semes of meanings of these terms can differ not only qualitatively, but also quantitatively. Their quality reveals in the shades of meanings or their differences. Quantitative differences reveal in widening of the denotative meaning of the term in one variant of the English language (British or American) and its narrowing in another variant correspondently. Most of non-equivalent terms from the analyzed thematic group have nationally marked semes. Such semes reveal and characterize national and cultural peculiarities of the development of British and American legal and juridical system somehow.

Key words: differential seme, meaning, national labelling, non-equivalent, juridical term.

Дослідження галузевих термінологій різних мов є об'єктом неабиякої уваги лінгвістів у зв'язку з її ключовою роллю у поширенні знань і фаховій комунікації. Хоча англомовна юридична термінологія неодноразово ставала предметом дослідження науковців (Максименко, 2011; Усова, 2009; Хижняк, 1997; Чаюк, 2020; Юровський, 1973; Ebbeson, 2008), ще й дотепер не було проведено окремого дослідження семантичних розбіжностей, що існують в одиницях різних тематичних груп юридичної термінології британського та американського варіантів англійської мови.

Саме цей факт визначає актуальність наукової статті, а її *мета* полягає у встановленні відмінного та спільного в семантиці англо-американських та англо-британських юридичних термінів на позначення особи. За спостереженнями О. С. Максименко, ця група термінів є найбільш численною серед інших тематичних груп вказаного шару термінологічної лексики

англійської мови (Максименко, 2011: 55). До ключових груп, окрім вищезазначеної, дослідниця відносить також такі тематичні групи юридичних термінів англійської мови, як: терміни, що позначають галузі права, терміни на позначення правових інститутів, терміни, що слугують засобами номінації правових документів, терміни на позначення етапів судочинства та процесуальних норм, терміни, що позначають види злочинів, правопорушень і покарань (Максименко, 2011: 54).

Група юридичних термінів на позначення осіб не є семантично однорідною. До неї входять терміни, що слугують засобами номінації професій у галузі юриспруденції; осіб, що є тим чи іншим іншим дотичними до цієї галузі; осіб, наділених певними юридичними правами чи таких, що мають певні обов'язки; злочинців, що порушили закон. Багато одиниць із вказаної групи співпадають і за формою, і за значенням в британському, і в американському варіанті англійської мови, в якій вони були запозичені з британського, наприклад: *judicial assistant*, *judge assistant* – помічник судді, *defendant* – відповідач, підсудний, *co-defendant* – співвідповідач, спів підсудний, *claimant* – позивач, заявник та інші. Значна кількість таких одиниць мають франко-латинське походження, оскільки «вони були запозичені з латини в давньофранцузьку, а з неї перейшли в середньоанглійську, а згодом і в сучасну англійську мову» (Чаюк, 2020: 296).

Однак, далеко не всі юридичні терміни співпадають за формою та значенням в обох із вказаних варіантах англійської мови, що зумовлено розбіжностями у правових системах країн, своєрідністю історії розвитку галузі юриспруденції в них, а також розбіжностями їх мови. Такі одиниці Е. О. Куц називає різноеквівалентними (Куц, 2010: 220). До таких одиниць належить зокрема слово *solicitor*, що в британському варіанті англійської мови має значення «*a lawyer who has passed examinations of the Law Society and has a valid certificate to practice and gives a legal advice to the members of a public and has a right of audience in certain courts*» (Gifis, 2016: 226).

Як вказує дефініція, в значенні терміна *solicitor* можна виокремити категоріальну сему «*lawyer*» та диференційні семи «*passed the examinations*», «*valid certificate*», «*legal advice to members of a public*», «*member of Law Society*», «*right of audience in certain court*». Терміном *solicitor* в британському варіанті англійської мови позначають адвокатів нижчого рангу. До кінця XIX століття в Британії від солісіторів не вимагали навіть вищої освіти, достатньою для них було лише підготовка в конторах адвокатів, що практикували та називалися *barrister*. Солісітор не мав права виступати в суді. Подібні виступи здійснювалися лише баристерами.

Хоча в американській правовій системі й було збережено практику розподілу адвокатської професії на дві гілки – нижчу та вищу, британська правова модель не підходила для США. Мати адвокатів, що виступали тільки в судах вищої інстанції, було недозволеною розкішшю для країни. Саме завдяки принципу розділення професії в американській правовій системі для позначення адвокатів нижчого рангу існує термін *house counsel*, а термін *solicitor* почав використовуватися зовсім у іншому значенні, ніж в британському варіанті англійської мови.

В її американському варіанті термін *house counsel* має значення «*a lawyer who acts as attorney for his employer and not as an independent lawyer. Such a lawyer advises business on day to day matters*» (Garner, Bryan, 1998: 509). У значенні вказаного терміна можна виокремити категоріальну сему «*lawyer*» та диференційні семи «*work for one's employer*», «*attorney right*», «*not as independent lawyer*», «*advise business*».

У порівнянні з британським терміном *solicitor* в американському терміні *house counsel* відсутні семи «*Law Society*», «*valid certificate*», «*right for audience in certain courts*». Усі перераховані семи можна вважати національно маркованими, оскільки вони позначають суто британські правові реалії і є відсутніми в американському терміні *house counsel*. У свою чергу, у вказаному терміні є семи, що віддзеркалюють американські правові реалії, що також свідчить про його національно-культурну зумовленість. До таких сем відносимо «*not as an independent lawyer*», «*attorney right*». Отже, на відміну від свого британського колеги подібного рангу, американський адвокат може виступати в судах будь-якої інстанції,

представляючи при цьому інтереси свого наймача. Виявлені розбіжності в семному складі термінів *solicitor* та *house counsel* не дозволяють вважати їх рівноеквівалентними в британському та американському варіантах англійської мови.

Прикладом різноеквівалентних термінів у аналізованих варіантах англійської мови є також *barrister* та *counsel*, що позначають представників адвокатської професії вищого рангу. Так, термін *barrister* визначається в британському варіанті англійської мови як «*a lawyer who can plead or argue a case in the higher courts. Barristers are members of one of the Inns of Court. Barristers are instructed only by solicitors and never by members of the public*» (Gifis, 2016: 22). Диференційними семами вказаного терміна є наступні «*plead or argue a case in the higher courts*», «*instruction by solicitors*», «*no contacts with members of the public*», «*member of the Inns of Court*».

В американському варіанті англійської мови термін *counsel* має значення «*an attorney or lawyer who gives legal advice or handles the legal affairs of client, including, if necessary appearing on his or her behalf in civil, criminal or administrative actions and proceedings*» (Garner, Bryan, 1998: 243). У значенні терміна можна виокремити семи «*legal advice to a client*», «*appearing in different courts*», «*on the behalf of a client*». На відміну від британського терміна *barrister*, що позначає адвоката високого ранга, американський термін *counsel* містить семи, що вказують на такі функції адвоката, як контакт з клієнтом, виступ від його імені в суді. Подібні функції, що чітко розмежовуються в британському терміні *barrister*, об'єднані в значенні американського терміна *counsel*.

Аналізуючи значення термінів *barrister* та *counsel*, можна зробити висновок про більш демократичний характер праці адвокатів в США. На відміну від британської правової системи, в американській системі кожний адвокат, незалежно від його адвокатського рангу, має право виступати в судді та право консультувати клієнтів. Національно маркованими в значенні аналізованих термінів є семи «*member of the Inns of Court*», «*no contact with members of the public*» (для британського терміна *barrister*) та «*legal advice to a client*», «*appearing in different courts*», «*on behalf of a client*» (для американського терміна *counsel*).

Компонентний аналіз свідчить про різноеквівалентність терміна *sheriff*, який використовується, як британському, так і в американському варіантах англійської мови. В британському варіанті вказаний термін має значення «*official appointed as the government's representative in a county, responsible for executing court decisions such as sending in bailiffs to seize property and acting as returning officer in parliamentary elections*» (Gifis, 2016: 224). Зазначена дефініція вказує, що окрім категоріальної семи «*official*», у значенні терміна виокремлюються також диференційні семи «*appointed by the government*», «*executing decisions*», «*seizure of property*», «*control of parliamentary elections*».

В американському варіанті англійської мови *sheriff* має значення «*continuously elected officer having responsibility of law enforcement and administration of sheriffs department. Sheriff is being chosen by popular elections. His duties are aid to criminal and civil courts, summoning juries, holding judicial sales. He is in charge of the county jail in most states*» (Garner, Bryan, 1998: 959). Окрім загальної категоріальної семи «*official*», виокремлюють диференційні семи «*constitutionally elected*», «*by popular elections*», «*responsibility by lower courts*», «*summoning jury*», «*responsibility for county jail*».

Семи терміна *sheriff* в американському варіанті англійської мови свідчать не тільки про його більш широке значення в порівнянні з британським, але на національно-культурну специфіку його значення, відтворену семами «*appointed by the government*» в британському варіанті англійської мови та «*constitutionally elected*», а також «*by popular elections*» в американському варіанті. За зауваженням Ч. Рембара, «з самого початку розвитку американської правової системі почували образу до традиції призначення суддів та інших посадових осіб, що нагадувала про тиранію далекої монархії» (Rembar, 1980: 362). Правова система США розвивалася з самого початку в руслі демократії, а по закінченні колоніального періоду одним із перших кроків з демократизації правової системи було введено вибірність більшості посадових осіб, в тому числі і шерифів. Саме тому семи «*constitutionally elected*»,

«popular elections» в американському варіанті англійської мови, а також семи «appointed by the government», «control of parliamentary elections» в її британському варіанті можна вважати національно-культурно зумовленими.

Розбіжності у значеннях виявляються й при аналізі юридичних термінів *magistrate*, *landlord*, *criminal and offender* в британському та американському варіантах англійської мови. Так, термін *magistrate* в британському варіанті визначається як «usually unpaid official who tries cases in a police court» (Gifis, 2016: 147). Значення терміна включає такі диференційні семи, як «unpaid», «police court».

В американському варіанті англійської мови термін *magistrate* має значення «a public civil officer, a judicial officer appointed by judges of federal courts, having many but not all powers of a judge. Magistrates may not preside over felony trials or over jury selection in felony cases» (Garner, Bryan, 1998: 656). З визначення терміна стає очевидним, що набір диференційних сем у ньому більше, ніж в британському варіанті англійської мови, відповідно його денотативне значення є більш широким.

У значенні терміна можна виокремити такі диференційні семи «judicial officer», «appointed by the judges of federal courts», «limited powers», «felony trials», «jury selection». На відміну від його британського аналога, в значенні терміна *magistrate* в американському варіанті англійської мови немає семи «unpaid», але присутня сема «federal government» та «appointed by judges of federal courts», які є національно маркованими, що характеризують специфіку американського судовиробництва. Подібне розходження у семному складі дозволяє вважати термін *magistrate* різноеквівалентним, що віддзеркалює специфіку судової системи Великобританії та США.

Значення англо-британського терміна *landlord* виявляється в його дефініції «person or company which owns a property which is let» (Gifis, 2016: 221), що, в свою чергу, свідчить про наявність категоріальних сем «person», «company», а також диференційних сем «ownership», «property», «let». Цей же термін в американському варіанті має значення «he of whom lands or tenements are holden, the owner of an estate in land or a rental property» (Garner, Bryan, 1998: 607).

В значенні терміна *landlord* в американському варіанті англійської мови відсутня категоріальна сема «company». Наявною в ньому є тільки категоріальна сема «person». Відповідно, денотативне значення американського терміна вужче, а термін *landlord* є різноеквівалентним у різних із аналізованих варіантів англійської мови. Різноеквівалентність терміна пояснюється різницею в наборі диференційних сем. Національно-маркованих сем у ньому не виявлено.

Термін *offender*, що позначає суб'єкта правопорушення, є також різноеквівалентним в британському та американському варіантах англійської мови. Так, в британському варіанті він має значення «a person who commits a crime» (Gifis, 2016: 304). До складу терміна входять дві семи: категоріальна сема «person» та диференційна сема «commission of crime».

В американському варіанті цей термін визначається як «a person implicated in the commission of a crime and included person guilty of a misdemeanor or traffic offence» (Garner, Bryan, 1998: 745). Отже, окрім диференційної семи «commission of crime», в значенні терміна *offender* можна виокремити також семи «guilty of misdemeanor», «traffic offence». Денотативне значення терміна *offender* в американському варіанті англійської мови ширше, ніж в британському, саме тому цей термін є різноеквівалентний. Як і в терміні *landlord*, національно маркованих сем в ньому не виявлено.

Різний набір сем в британському та американському варіантах англійської мови спостерігається й у терміна *criminal*. Так, в британському варіанті цей термін має значення «person who commist a crime or who often commits a crime» (Gifis, 2016: 63). Диференційними семами в складі значення терміна є «commission of crime», «often».

В американському варіанті англійської мови вказаний термін має значення «one who commits a criminal offence, one who has been legally convicted of a crime» (Garner, Bryan, 1998: 259). На відміну від значення вказаного терміна в британському варіанті англійської мови, в

ї американському варіанті немає диференційної семи «*often*», але є сема «*legally convicted*», що також вказує, що цей термін є різноеквівалентним у різних варіантах англійської мови.

Таким чином, проведений аналіз групи юридичних термінів на позначення особи в британському та американському варіантах англійської мови дозволяє зробити висновки, що деякі термінологічні одиниці з неї є різноеквівалентними, що виявляється у розширенні денотативного значення в терміносистемі одного варіанта англійської мови та звуження його значення в іншому. Крім того, більшість із різноеквівалентних термінів мають національно марковані семи, що тим чи іншим чином характеризують національно-культурні особливості розвитку правових систем в Великобританії та США. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі етноспецифічності та національній забарвленості значення різних груп юридичних термінів британського, американського та інших варіантів англійської мови.

БІБЛЮГРАФІЯ

1. Куц Е. О. Англійські політичні неологізми як перекладацька проблема *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2010. № 25. – Р. 220–228.
2. Максименко М. С. Тематические группы англоязычной юридической терминологии. *Вестник гуманитарного факультета ИГХТУ*. 2011. № 2. – С. 54–59.
3. Усова Т. В. Когнитивно-дискурсивные особенности англоязычной юридической терминологии : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 2009. – 191 с.
4. Хижняк С. П. Англо-американская и русская терминология права. Социолингвистический аспект возникновения и развития. Саратов : Изд-во СГАП, 1997. – 78 с.
5. Чаюк Т. А. Інтернаціональні одиниці англомовної юридичної термінології. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 31. Т. 2. – С. 294–298.
6. Юровський І. М. Про утворення англо-американської юридичної термінології. *Питання романо-германської філології*. 1973. Вип. 2. – С. 210–218.
7. Ebbeson J. Law, Power and Language : Beware of Metaphors. *Scandinavian Studies in Law*. 2008. Vol. 53. Issue 12. – P. 31–39.
8. Garner E., Bryan A. *Black's Law Dictionary*. Boston : West Publishing Co. 1998. – 1136 p.
9. Gifis Steven H. *Law Dictionary*. New York : Barrons Educational Series, 2016. – 624 p.
10. Rembar Ch. *The Law of the Land. The Evolution of Our Legal System*. New York : Simon and Schuster, 1980. – 447 с.

REFERENCES

1. Kushch, E. O. (2010). Angliiski politychni neologizmy yak perekladatska problema. Problemy semantyky slova, rechennya ta tekstu [English political neologisms as a translating problem. Problems of semantics of word, sentence and text]. P. 220–228.
2. Maksimenko, M. S. (2011). Tematicheskije grupy anglojazychnoy juridicheskoy terminologii. Vestnik gumanitarnogo fakulteta IGXTU [Thematic groups of the English-language juridical terminology/ Bulletin of humanitarian department of IGXTU]. № 2. P. 54–59.
3. Usova, T. V. (2009). Kognitivno-diskursivnye osobennosti angloyazychnoy juridicheskoy terminologii [Cognitive–discursive peculiarities of English-language juridical terminology]. Candidate thesis. Moskwa. 191 p.
4. Hizhniak, S. P. (1997). Anglo-amerikanskaya i russkaya terminologiya prava [Anglo-American and Russian terminology of law]. Saratov: Izdatelstvo SGAP, 78 p.
5. Chajuk, T. A. (2020). Internatsionalni odynytsi anglo-movnoi yurydychnoi terminologii. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk [International units of the English-language juridical terminology. Actual issues of humanities]. Vypusk 31. Tom 2. P. 294–298.
6. Yurobskyi, I. M. (1973). Pro utvorennia anglo-amerykanskoyi yurydychnoji terminologii. Putannya romano-germanskoji filologii [About forming of English-American juridical terminology. Issues of Roman and German philology]. Vypusk 2. P. 210–218.
7. Ebbeson, J. (2008). Law, Power and Language: Beware of Metaphors. *Scandinavian Studies in Law*. Vol. 53. Issue 12. P. 31–39.
8. Garner, E., Bryan, A. (1998). *Black's Law Dictionary*. Boston: West Publishing Co. 1136 p.
9. Gifis, Steven H. (2016). *Law Dictionary*. New York: Barrons Educational Series, 2016. 624 p.
10. Rembar, Ch. (1980) *The Law of the Land. The Evolution of Our Legal System*. New York: Simon and Schuster. 447 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Марина Кизил – кандидат філологічних наук, тимчасово безробітня, м. Дніпро.
Наукові інтереси: термінознавство, національні варіанти англійської мови, неологія.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Maryna Kizil – Candidate of Philological Sciences, temporarily self-employed, Dnipro.
Scientific interests: Terminology studies, national variants of the English language, Neology.